УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Датум 15. децембар 2014

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију:

Одлуком од 16. јула 2014. Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду образована је комисија за оцену подобности докторанта Бојане Мојсиловић, мастер, која је пријавила тему под насловом "Именске речи које се јављају само у множини у српском језику".

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назив уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назива факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Ментор: др Весна Ломпар, доцент, Савремени српски језик, 2006, Филолошки факултет Универзитета у Београду,
2. Др Рајна Драгићевић, редовни професор, Савремени српски језик, 2013, Филолошки факултет Универзитета у Београду,
3. Др Стана Ристић, научни саветник, 2000, Институт за српски језик САНУ.

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Бојана Мојсиловић је рођена 23. априла 1981. у Београду, где је завршила основну школу и Шесту београдску гимназију. На Филолошком факултету је завршила групу Српски језик и књижевност 2006. године. На истом факултету је одбранила мастер рад *Мађаризми у речницима српског језика и њихова лексикографска обрада (синхронијски и дијахронијски аспект)* 2008. године. Од децембра 2006. године је запослена у Институту за српски језик, где ради као истраживач сарадник на пројекту Лингвистичка истраживања савременог српског језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Научни радови:

О покрајинским називима за биљке (творбени аспект), зборник радова са Научног скупа Дијалекат – књижевни језик, 215–228, Лесковац, 2008. (у коауторству са Маријом Милосављевић)

О терминолошкој лексици из области уметности у Речнику српскохрватскога књижевног језика Матице српске, Паисиеви четения – Научни трудове, том 48, кн. 1, сб. А, 2010, Филология, 563–568, Пловдив, 2011. (у коауторству са Маријом Милосављевић-Тодоровић)

О апелативизацији и епонимима у српском језику, Савремена проучавања језика и књижевности II/1, 109–116, ФИЛУМ, Крагујевац, 2011.

Мађаризми у савременом српском језику, Bosanskohercegovački slavistički kongres I, 508–515, Sarajevo, 2012.

Стилска вредност зоонима у делима Бранка Ћопића, зборник Lirski doživljaj svijeta u Ćopićevim djelima, Lirski, humoristički i satirički svijet Branka Ćopića 2, 407–419, Грац, 2013.

О фамилијарној лексици у српском језику, Зборник Језик, књижевност, маргинализација, језичка истраживања, 429–441, Ниш, 2014.

Паремиолошки облици у роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА, Andrićeva Hronika, 909–919, Grac, Beograd, Banja Luka, 2014.

Прикази:

Рајна Драгићевић, *Лексикологија српског језика*,у зборнику Шездесет година Института за српски језик САНУ, Зборник радова II, 203-208, Београд, 2007.

Biljana Radić-Bojanić, *neko za chat?!: Diskurs elektronskih ćaskaonica na engleskom i srpskom jeziku, Novi Sad, Filozofski fakultet, Futura publikacije, 2007,* 106 стр. Наш језик XXXIX/1-4, 129-132, 2008.

Јакша Динић, *Тимочки дијалекатски речник,* Монографије 4, Београд, Институт за српски језик САНУ, 2008, 921 стр. Српски језик XIV/1-2, 693-697, 2009.

Марина Николић, *Теорија језичке културе.* Монографије 11, Београд: Институт за српски језик САНУ, 2010, 223. стр. Наш језик XLI/1-2, 69–71, 2010.

Научни састанак слависта у Вукове дане 41/3, Наш језик XLIV/3-4, 77–82, 2013.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, комисија сматра да кандидат Бојана Мојсиловић испуњава све услове за израду докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложена др Весна Ломпар, доцент Филолошког факултета у Београду, Катедра за српски језик

Библиографија ментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација.

1) Заменице са префиксом *и-* у српском језику*, Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, бр. 26/$_2$, 1997, стр. 155–163.

2) Статус и класификација речци у сербокроатистичким граматикама, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, бр. 27/$_2$, 1998, стр. 239–246.

3) Дистрибуција конкурентних падежних наставака именица према сербокроатистичким граматикама и речницима, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, бр. 29/$_1$, 2000, стр. 161–175.

4) Систематизација врста речи у савременом српском језику, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, 32/3, 2003, стр. 35-51.

5) Дефинисање именица, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, 32/$_3$, 2003, стр. 51-63.

6) Значај појединачних примера за дефинисање језичких појмова, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, 33/3, 2004, стр. 47-55.

7) Анализа приступа придевима у сербокроатистичким граматикама, *Наш језик*, Београд, књ. 35/1-4, 2004, стр. 23-29.

8) О класификацији именица у сербокроатистичким граматикама, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, 34/3, 2005, стр. 177-185.

9) Неличне заменице и заменички прилози у настави српског језика као страног, *Српски као страни језик у теорији и пракси: зборник радова,* Београд, 2007, стр. 131-139.

Комисија сматра да доцент др Весна Ломпар **испуњава све услове за ментора ове докторске дисертације за област** Савремени српски језик.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

ОЦЕНА:

1. формулације назива тезе (наслова)

Комисија закључује да је радни назив тезе „Именске речи које се јављају само у множини у српском језику” **прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.**

2. предмета (проблема) истраживања

Опис теме:

Предмет овог рада биће лексеме са непотпуном морфолошком парадигмом, и то оне чија семантичка структура не дозвољава да се употребљавају у једнини – тзв. плуралија тантум (према латинском pluralia tantum *само множине*). Код ових речи не постоји симетрија између облика и значења и оне, углавном, упркос множинском облику означавају како мноштво тако и јединичност. Формални граматички облик множине ће управо бити полазиште за нашу анализу – помоћу морфолошког критеријума утврдићемо корпус а затим га испитати на лексичко-семантичком нивоу. Такође, утврдићемо и лексикографске поступке који се користе приликом граматичког одређивања и дефинисања ових лексема.

Основно обележје испољавања категорије броја у језику јесте једнина. Она је немаркирани члан категорије броја, за разлику од множине. Лексеме које се не реализују у једној од те две категорије одударају од система и стога су интересантне за проучаваоце.

Осим речи које припадају групи плуралија тантум, у језику се јављају и значењски супротне – оне које припадају групи сингуларија тантум. Њихова морфолошка парадигма такође је дефектна, али у корист једнине. Нагласиће се да је група плуралија тантум утолико специфичнија, јер јој недостаје немаркирани члан, односно основно обележје категорије броја.

Наведене ограничености категорије броја нису специфичност српског језика. Оне се јављају и у другим индоевропским језицима и наслеђене су из старијих фаза развоја односно прајезика из којих су се развили. То значи да се у анализи лексема које се јављају само у множини може применити и дијахрони приступ.

Изучавање појаве да се речи јављају само у множини у другим европским језицима је опсежније него код нас. Истичу се радови Супрунчука (2012), Собољева (2005), Дегтјарјова (1982), а посебно треба нагласити студију М. Знике *Категорија бројивости у хрватском језику*, у којој се анализирају примери из хрватског језика, али се већина закључака може применити и на српски језик.

Досадашња истраживања о овој области у српској науци о језику била су несистемска и спорадична. Могу се споменути радови М. Ивић (1964), Љ. Суботић (1999), Р. Маројевића (1984). Напоменућемо и то да се у домаћим једнојезичним речницима тек понегде спомиње ова појава, док је граматике бележе, али без детаљног описа и анализе. У највећем броју случајева плуралија тантум се везује за именице, понављају се исте класификације и примери. Као пример општеприхваћеног описа речи плуралија тантум, овом приликом ћемо издвојити шта о њима бележи Стевановић у Савременом српскохрватском језику I (Стевановић 1975). Он наводи да постоје именице које се употребљавају само у облику множине, и зато се зову плуралија тантум. Уочава да су то именице које „означавају (или су бар некад означавале) поједине предмете састављене од више делова, од више честица или појаве које се изражавају на више места или у више махова" (186). Истиче да се у том облику јављају имена места, дводелни и вишеделни предмети, код којих делови не морају бити уочљиви. „Било да значе предмете у којих су још увек делови уочљиви, било да означавају болести које се појављују на више места, или с времена на време, или што слично – оне увек значе предмет, односно појаву као јединку, али се и поред тога све речи које се с њима слажу употребљавају искључиво у облицима множине: *црни* (и *црне*) *наочари*, *једни ногари*, *горње десни*, *нова кола*, *велика врата*, *јутрошње новине*, *мале богиње*, *свакојаке понуде*" (187) закључује Стевановић.

Комисија закључује да је предложени предмет истраживања својом сложеношћу, актуелношћу и значајем у областима дисертације.

3. Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидат је приложио библиографију од 35 библиографских јединица релевантних за истраживање. Овде наводимо јединице најзначајније за истраживање:

Белић 1999: Белић, Александар, Историја српског језика, Београд.
Белић 2000: Белић, Александар, Упоредна словенска лингвистика 1, Београд.
Будимир 1956: Budimir, Milan, Pelasto–Slavica, Rad JAZU 309, Zagreb, 81–194.
Вујић 2001: Vujić, Jelena, Pluralia tantum imenice u engleskom jeziku i problem njihovog prevođenja u srpski, Primenjena lingvistika 2, Novi Sad, 94–99.
Дегтјарјов 1982: В. И. Дегтярев, Происхождение имен pluralia tantum в славянских

языках, Вопросы языкознания 30/1, Москва, 65–77.
Зника 2002: Znika, Marija, Kategorija brojivosti u hrvatskom jeziku, Zagreb.
Зника 2007: Znika, Marija, Pokazatelji brojivosti, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 33, Zagreb, 469–477.
Ивановић 2007: Ивановић, Милена, Конгруенцијске класе именица у руском и српском језику,
Зборник Матице српске за славистику 71–72, Нови Сад, 587–597.
Ивић 1964: Ivić, Milka, Quelques remarques concernant les „singularia tantum" et les „pluralia tantum" slaves, Prace filologiczne r. XVIII, cz. 2, Kraków, 29–35.
Ивић 1980: Ивић, Милка, О партикуларизаторима, Јужнословенски филолог XXXVI, Београд, 1–12.
Ивић 1983: Ивић, Милка, Лингвистички огледи, Београд.
Ивић 1989: Ивић, Милка, Нека запажања о броју и роду у српскохрватском језику, Јужнословенски филолог XLV, Београд, 27–44.
Кордић 2005: Kordić, Snježana, Gramatička kategorija broja, Zavičajnik: zbornik Stanislava
Marijanovića: povodom sedamdesetogodišnjice života i četrdesetpetogodišnjice znanstvenog rada, Osijek, 189–200.
Маројевић 1984: Маројевић, Радмило, Плурализација дуалских форми у српскохрватском језику, Научни састанак слависта у Вукове дане 13/1, Београд, 49–53.
Мразовић–Вукадиновић 1990: Mrazović, Pavica и Vukadinović, Zora, Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance, Novi Sad.
Наметак 1955: Nametak, Alija, Gubljenje pluralnih oblika u nazivima mjesta, Jezik 4, Zagreb, 113–115.
Норман–Супрунчук 2000: Норман, Борис и Супрунчук, Никита, О существительных pluralia tantum в славянских языках, Зборник Матице српске за славистику 58–59, Нови Сад, 57–66.
Пешикан 1977: Пешикан, Митар, Лексикализација множине именица и обрада ове појаве у рјечницима, Зборник радова поводом 70-годишњице живота академика J. Вуковића, Сарајево, 339–347.
Русская грамматика: http://rusgram.narod.ru/
Симеон 1969: Rikard Simeon, Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva I и II, Zagreb.
Собољев 2005: Соболев, Андрей, Славянские Pluralia tantum. Проблема дефектной парадигмы, Јужнословенски филолог LXI, Београд, 95–115.
Стакић 1984: Стакић, Милан, Плурал именица средњег рода прасловенских -ęt-основа у српскохрватском језику, Научни састанак слависта у Вукове дане 13/1, Београд, 301–310.
Станојчић–Поповић 2002: Станојчић Живојин, Поповић, Љубомир, Граматика српског језика, Београд.
Станојчић 2010: Станојчић, Живојин, Граматика српског књижевног језика, Београд.
Стевановић 1975: Стевановић, Михаило, Савремени српскохрватски језик I, Београд.
Суботић 1999: Суботић, Љиљана, О категорији броја код именица, Научни састанак слависта у Вукове дане 28/2, Београд, 87–96.
Супрунчук 2012: Супрунчук, Никита, Сербское субстантивное словоизмение, Минск.
Ђорић 2008: Ђорић, Божо, Творба именица у српском језику, Београд.

Шведова 1990: Русская грамматика, под. ред. Н. Ю. Шведовой и В. В. Лопатина, Москва.

4. циљеви истраживања

Циљеви Циљ истраживања јесте да се детаљно анализирају именске речи које се јављају само у множини, и изврши лексичко-семантичка анализа ових речи, упореди њихов статус у дијалекту и књижевном језику. Осим на именице, неопходно је посебну пажњу обратити на придеве, заменице и бројеве који се јављају само у множини (*разни, обоји* итд.), као и на поименичене облике ових именских врста (*одрасли, твоји* итд.). Морамо напоменути да се припадност лексема групи плуралија тантум може манифестовати и у њиховим секундарним семантичким реализацијама, тако да ће се рад фокусирати и на лексеме код којих множински облик уноси ново значење (козица : *козице*). Такође, циљ рада је да се на основу корпуса РСАНУ анализира и оцени лексикографски поступак у дефинисању ових лексема. Описаће се и речи за које би се због неких особености на први поглед рекло да се јављају само у множини (суплетивне множине типа: *људи, кучићи, мачићи* и сл.), као и оне за које се тек након анализе утврђује да припадају корпусу (*патронимика, скрипта* итд.). Анализираће се и однос домаће и стране лексике (позајмљенице), са освртом на стање у језику даваоцу (*бочкоре, букагије, килоте* и сл.) и посебним акцентом на облике који су у језику даваоцу плуралија тантум, а у српском језику у идентичном облику функционишу као регуларне речи у једнини (*џинс, шортс, помфрит* и сл.).

Хипотезе Претпоставља се да ће већину корпуса чинити именице. Такође, претпоставља се да ће се као прототипични представници именских речи које имају само облик множине јавити именице у којима препознајемо остатке некадашњих облика двојине. Ова претпоставка заснива се на мотивационој слици која је у вези са називима за дводелне и вишеделне предмете, појмове, појаве.

5. очекивани резултати

Очекује се да ће детаљна анализа ових лексема допринети разумевању именских речи које се јављају само у множини (плуралија тантум), да ће ово истраживање допринети општој анализи морфолошког и лексичког система српског језика, као и да ће речник бити користан за даља језичка проучавања и лексикографску и граматичку праксу.

6. план рада

Будући да о овој теми није било целовитих и системских истраживања, прво ће се представити литература и историјат проблема (приказаће се како се плуралија тантум представља у речницима и граматикама српско(хрватско)г језика од XIX века до данас). Након читања литературе и ексцерпције корпуса који чине све лексеме са ознаком мн. у леми у речницима српског језика (РСАНУ, РМС, РСЈ, ВР, ОР – око 4000 лексема), извршиће се морфолошка, а затим и лексичко-семантичка анализа лексема. Већ смо напоменули да се у једном типу лексема које се јављају само у множини препознају остаци некадашњих облика двојине, те ће за овај рад бити значајан и дијахронијски приступ проблему (анализа двојине). У вези с тим примениће се и компаративни приступ поредећи стање у српском језику са језицима који имају двојину (словеначки), да би се утврдиле сличности и разлике. Посебно ће се обратити пажња на лексикографске поступке коришћене приликом њиховог дефинисања (ту пре свега мислимо на лексеме маркиране са *често у множини*, *најчешће у множини, обично у множини* и сл.). Обрадиће се и позајмљенице, дијалектизми и покрајинске речи које припадају овој категорији, док ће нам потврде у Електронском корпусу српског језика показати постоје ли колебања у парадигми и конгруенцији. Такође, анализираће се фразеологизми и колокације са плуралним облицима. Обратиће се пажња и на

неологизме да би се утврдило да ли је настанак облика плуралија тантум активан процес. На крају ће се, у прилогу, дати речник који ће обухватити цео корпус. У њему ће се применити закључци изведени на основу анализе лексикографских поступака употребљених у речницима који чине наш корпус.

7. методе истраживања

У раду ће се употребљавати појмовно-терминолошки апарат традиционалне морфологије и актуелних семантичких проучавања. Користићемо различите критеријуме за класификацију грађе (формални, граматички, семантички и сл.).

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ КАНДИДАТА: Бојане Мојсиловић, мастер

На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је Бојана Мојсиловић, мастер, подобна за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области Српски језик.

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је доцент др Весна Ломпар подобна за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидата Бојане Мојсиловић, мастер, и предложене теме докторске дисертације „Именске речи које се јављају само у множини у српском језику” а да се за ментора именује др Весна Ломпар, доцент Филолошког факултета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.

2.

3.